

УДК [351.74:341.4](091)(477)

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.1.21>**Ангеліна Калайда,**ад'юнкту кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ЕКСКУРС

У статті досліджено історико-правовий аспект міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України. Наголошено, що міжнародна співпраця є ключовим елементом механізму реалізації державної політики у сфері боротьби зі злочинністю та забезпечення правопорядку в країні. Окремі напрями міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України становлять основу для успішного виконання ними спеціальних завдань та функцій, що в цілому сприяє забезпеченню не лише національної безпеки України, а й міжнародної безпеки. Зроблено висновок, що з урахуванням сучасного стану адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва поліції України можна виділити такі види міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України: 1) міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародною (транснаціональною) злочинністю; 2) міжнародне співробітництво під час кримінального провадження; 3) міжнародне наукове співробітництво; 4) міжнародне співробітництво з питань поліцейської підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, участі в міжнародних місіях. Таким чином, історія розвитку адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України є важливим складником ефективного здійснення поліцейської України завдань та функцій, покладених на неї державою. Стан правопорядку в країні в цілому та рівень довіри громадськості до поліції зокрема залежать від правильного та чіткого визначення історичних передумов формування правового поля міжнародної співпраці української поліції. Водночас слід підкреслити, що складність цих питань, безумовно, свідчить про необхідність подальшого ретельного та всебічного вивчення правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, нормативно-правові акти, Інтерпол, взаємодія, міжнародні організації.

Постановка проблеми. Створення нової Національної поліції України у 2015 році дало потужний поштовх до новітніх перетворень у системі її діяльності, що зумовлено в тому числі євроінтеграційним курсом. Одним із важливих складників функціонування та діяльності органів та підрозділів Національної поліції України є їх співробітництво з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими інституціями чи окремими громадянами. При цьому не менш важливим для належного здійснення покладених на органи та підрозділи Національної поліції України завдань та функцій є створення належного та дієвого механізму міжнародного співробітництва з європейськими організаціями та міжнародними установами.

Міжнародне співробітництво є ключовим елементом у механізмі реалізації державної політики у сфері протидії злочинності та забезпечення правопорядку в державі. Окремі напрями міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України становлять основу для успішного виконання ними своїх спеціальних завдань та функцій, що в цілому сприяють забезпеченню не лише національної безпеки України, але й міжнародної в тому числі.

А тому, враховуючи викладене, нині актуалізуються питання щодо вивчення історико-правового аспекту міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Метою статті є дослідження історико-правового аспекту міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання історичного розвитку та правових засад міжнародної взаємодії міліції (поліції) досліджувалися у працях таких адміністративістів, як: О. М. Бандурка, О. І. Виноградова, В. І. Гаврилюк, Т. С. Гавриш, С. М. Гусаров, В. С. Гуславський, О. Ю. Дрозд, Є. В. Зозуля,

М. І. Іншин, В. С. Ковальський, А. Т. Комзюк, В. С. Кузьмічов, М. Н. Курко, О. В. Легка, О. В. Негодченко, С. М. Переполькін, Ю. М. Рашевський, О. Ю. Салманова, О. Ю. Синявська, М. М. Сірант, В. В. Сокуренок, А. В. Солонар, В. М. Тертишник, Ю. О. Толстенко, В. В. Черней, В. В. Чумак та інші.

Виклад основного матеріалу. Слід наголосити, що новому розвитку адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України передують історичний розвиток адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва міліції (органів внутрішніх справ) України, що заклало своєрідний фундамент сучасних адміністративно-правових засад міжнародного співробітництва новоствореної Національної поліції України. Таким чином, вважаємо, що насамперед треба дослідити етапи розвитку адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва міліції (органів внутрішніх справ) України.

Так, можна виокремити два етапи формування адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України: перший – формування адміністративно-правових засад міжнародного співробітництва міліції України (органів внутрішніх справ) (з 1950 р. до 2015 р.); та другий – формування адміністративно-правових засад міжнародного співробітництва Національної поліції України (з моменту створення Національної поліції 2015 року по теперішній час).

Перший етап формування адміністративно-правових засад міжнародного співробітництва міліції України (органів внутрішніх справ) розпочався з моменту проголошення Незалежності України 1950 р. та тривав до 2015 р.

Міліція була національною поліцейською службою України з 1950-х рр. до 2015 р. Міліція формувалася в період правління Української Радянської Соціалістичної Республіки, яка входила до складу Радянського Союзу, і продовжувала функціонувати як Національна поліцейська служба в незалежній Україні до 7 листопада 2015 р., коли вона була замінена Національною поліцією України.

Відповідно до Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. [1], основними завданнями міліції було визначено:

- забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, законних інтересів;
- запобігання правопорушенням та їх припинення;

– охорона і забезпечення громадського порядку;

– виявлення кримінальних правопорушень;

– участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх вчинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством;

– забезпечення безпеки дорожнього руху;

– захист власності від злочинних та кримінально протиправних посягань;

– виконання адміністративних стягнень;

– участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

Зазначений нормативно-правовий акт визначав також й інститут співробітництва міліції, проте досить розмитим залишалося питання саме міжнародного співробітництва міліції України з міжнародними (іноземними) поліцейськими (правоохоронними) органами. Так, у ст. 8 згаданого закону було зазначено, що співробітництво у сфері діяльності міліції між Міністерством внутрішніх справ України та відповідними органами інших держав і міжнародними організаціями поліції здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних організацій поліції, членом яких є Україна [1].

Можливість міжнародного співробітництва міліції знайшла своє відображення в одному з пунктів, що визначає обов'язок міліції, а саме: виконувати в межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних організацій поліції, членом яких є Україна (п. 31 ч. 1 ст. 10) [1]. Як бачимо, такий стан речей говорить про відсутність на законодавчому рівні дієвих та чітких механізмів міжнародного співробітництва, а про практичне його втілення майже не йшлося, що свідчить також про той факт, що Україна свого часу ще перебувала на етапі свого становлення та розвитку.

Таким чином, необхідно констатувати, що перший період формування адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва міліції характеризувався, перш за все, відсутністю належного адміністративно-правового регулювання міжнародної взаємодії міліції у питаннях напрямів її діяльності. Проте досить потужним виявився інститут міжнародних місії, де

Україна зарекомендувала себе як надійний партнер міжнародних відносин у сфері забезпечення миру на території інших країн.

Формування адміністративно-правових засад міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції являє собою досить довготривалий та складний процес, що складається з декількох самостійних елементів. У цьому разі йдеться про два виокремлені нами періоди формування адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Другий етап формування адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України пов'язаний із суттєвим оновленням органів внутрішніх справ (реформою міліції 2014-2015 рр.), що зазначено вище. При цьому етап формування адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції поставив перед собою такі завдання: 1) налагодження міжнародного співробітництва у різних сферах діяльності поліції: від боротьби із злочинністю та підвищення фахового рівня поліцейських за кордоном; 2) розвиток міжнародних відносин з поліцейськими відомствами провідних зарубіжних країн та країн Європейського Союзу; 3) активізація взаємодії між поліцією України та Європейського Союзу щодо проведення спільних заходів на міждержавному рівні; 4) створення сприятливих умов для ефективної міжнародної взаємодії (співпраці) шляхом укладання міжнародних договорів та угод; 5) інтеграція Національної поліції України у європейську поліцейську систему та зростання авторитету поліції України у світовій спільноті тощо.

Відповідно, з метою реалізації окреслених вище завдань на нормативно-правовому рівні визначено ряд положень, що стосуються реалізації міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Створення у 2015 році Національної поліції України ознаменувало для її органів та підрозділів новий етап становлення та подальшого розвитку. Підтвердженням цього є запровадження у Законі України «Про Національну поліцію» [2] загальних положень, що визначають міжнародне співробітництво поліції (ст. 4). Зазначена стаття, що має назву «Міжнародне співробітництво поліції», визначає загальні засади щодо здійснення органами та підрозділами Національної поліції України міжнародного співробітництва. Зокрема, вказується, що

взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна. Визначається, що поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції. Також зазначається, що поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки [2].

Окрім вказаних законодавчих положень про загальні засади міжнародного співробітництва поліції, вказаний нормативно-правовий акт містить положення, що визначає основні повноваження поліції у сфері міжнародного співробітництва, а саме: поліція відповідно до покладених на неї завдань виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України [2].

Серед відомчих нормативно-правових актів, що визначають адміністративно-правові засади міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України, слід назвати такі:

1) Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, що затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 липня 2017 року № 575 [3]. Зазначений нормативно-правовий акт закріпив основні принципи взаємодії, серед яких: 1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень; 2) самостійність слідчого в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється; 3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; 4) дотримання загальних засад кримінального провадження; 5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування [3];

2) Інструкція про порядок направлення представників Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29 листопада 2018 року

№ 968 [4]. У цьому акті законодавства визначені адміністративно-правові засади порядку направлення працівників органів та підрозділів Національної поліції України до Генерального секретаріату Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол. Затвердження вказаної інструкції про порядок направлення представників Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол пов'язано із виконанням завдання – налагодження координації взаємодії правоохоронних органів України з компетентними органами іноземних держав з питань, що належать до компетенції МОКП Інтерпол;

3) Інструкція з організації проходження служби у складі міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки національним персоналом із числа поліцейських, військовослужбовців Національної гвардії України, затверджена наказом МВС України від 31 липня 2019 року № 639 [5];

4) Порядок направлення офіцерів зв'язку до Європейського поліцейського офісу, затверджений наказом МВС України від 29 жовтня 2019 року № 905 [6] та деякі інші.

Тобто можна констатувати, що правове регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України здійснюється національними та міжнародними нормативно-правовими актами, а також відомчими договорами та угодами. Проте, незважаючи на численні міжнародно-правові документи, подекуди окремі питання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України залишаються неврегульованими на національному рівні, що нині потребує свого вдосконалення.

Таким чином, з огляду на вищевикладене, слід зазначити, що другий етап розвитку адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України характеризується стрімким розвитком інституту міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України, що зумовлено євроінтеграційними процесами та прагненням керівництва МВС України та Національної поліції України налагодити дієві механізми міжнародної взаємодії.

Висновки

Враховуючи викладене, з огляду на сучасний стан адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва поліції України, можна виокремити такі види міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України:

1) міжнародне співробітництво у сфері протидії (боротьби) міжнародній (транснаціональній) злочинності;

2) міжнародне співробітництво під час кримінального провадження;

3) міжнародне наукове співробітництво;

4) міжнародне співробітництво з питань підготовки поліцейських кадрів, перепідготовки, підвищення кваліфікації, участі у міжнародних місіях.

Отже, історія розвитку адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України є важливим складником ефективної реалізації поліцією України покладених на неї державою завдань та функцій. Від правильного та чіткого визначення історичних передумов становлення правового поля міжнародного співробітництва поліції України залежить стан правопорядку в державі в цілому та рівень довіри населення до поліції зокрема. Водночас варто наголосити, що складність зазначеної проблематики, безумовно, свідчить про необхідність подальшого ретельного та всебічного дослідження правового регулювання міжнародного співробітництва органів та підрозділів Національної поліції України.

Список використаних джерел:

1. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text> (дата звернення: 20.02.2020).

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580 –VIII // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 20.05.2020).

3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 20.05.2020).

4. Інструкція про порядок направлення представників Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.11.2018 р. № 96 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1447-18> (дата звернення: 20.05.2020).

5. Інструкція з організації проходження служби у складі міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки національним персоналом із числа поліцейських, військовослужбовців Національної гвардії України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від

31.07.2019 р. № 639 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-19#Text> (дата звернення: 20.05.2020).

6. Про затвердження Порядку направлення офіцерів зв'язку до Європейського поліцейського

офісу : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.10.2019 р. № 905 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1158-19#Text> (дата звернення: 20.05.2020).

Anhelina Kalaida. International cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine: historical and legal insight

The article examines the historical and legal aspect of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine. It was emphasized that international cooperation is a key element in the mechanism of implementation of state policy in the field of combating crime and ensuring law and order in the country. Certain areas of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine form the basis for their successful performance of their special tasks and functions, which in general contribute to ensuring not only the national security of Ukraine, but also international security. It is concluded that taking into account the current state of administrative and legal regulation of international cooperation of the police of Ukraine, the following types of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine can be distinguished: 1) international cooperation in combating international (transnational) crime; 2) international cooperation during criminal proceedings; 3) international scientific cooperation; 4) international cooperation on police training, retraining, advanced training, participation in international missions. Thus, the history of the development of administrative and legal regulation of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine is an important component of the effective implementation by the police of Ukraine of the tasks and functions assigned to it by the state. The state of law and order in the country as a whole, and the level of public confidence in the police in particular depend on the correct and clear definition of the historical preconditions for the formation of the legal field of international cooperation of the Ukrainian police. At the same time, it should be emphasized that the complexity of these issues, of course, indicates the need for further careful and comprehensive study of the legal regulation of international cooperation of bodies and units of the National Police of Ukraine.

Key words: administrative and legal regulation, normative legal acts, Interpol, interaction, international organizations.